

ANIVERSĂRI

VIOREL COSMA - 90

Ruxandra Arzoiu

“Dacă nu îl aveam, Viorel Cosma trebuia inventat”, se spune în lumea muzicii românești, pentru a defini rolul important pe care maestrul nonagenar îl are în cultura românească, atât în dimensiunile ei actuale cât și pentru viitor. De la cercetările numeroase și minuțioase privind

tradiția noastră muzicală și dezvăluirea unor documente inedite, la opera monumentală și esențială care este *Lexiconul muzicienilor români*, aportul său este major și de netăgăduit cu atât mai mult cu cât se adresează timpului nedefinit al istoriei.

Muzicolog, lexicograf, critic muzical și profesor, Viorel Cosma s-a născut la Timișoara la 30 martie 1923. Studiile muzicale le-a început la Conservatorul municipal din Timișoara, continuându-le la Conservatorul din București (1945-1950), s-a

specializat la Seminarul de muzicologie din Erlangen-Nürnberg (1972-1973) cu prof. dr. Martin Rüncke, a predat istoria muzicii și muzicologie la Universitatea Națională de Muzică din București și deține titlul de doctor în muzicologie.

Cu o privire sintetică asupra carierei lui Viorel Cosma putem spune că a promovat, în paralel, patru discipline: critică muzicală, muzicologie, didactică, lexicografie care i-au adus acumularea a peste 5000 de eseuri, articole, studii, peste 100 volume tipărite.

“...numai un optimist ca el poate să scrie o sută de cărți!” afirma compozitorul Th. Grigoriu dezvăluind de fapt o latură a caracterului său, fermitatea care i-a permis a-și urma drumul și intențiile formulate cu consecvență.

Numărul impresionant de cărți publicate relevă atât varietatea unghiurilor din care a abordat muzica, genurile diverse ale muzicologiei cât și domeniile diferite ale artei sonore.

În spațiul românesc, Viorel Cosma s-a ocupat deopotrivă de muzica cultă, populară, sacră, dar și de cea ușoară. A relaționat întotdeauna cuceririle muzicii românești cu cele ale muzicii universale și aceasta a fost o contribuție esențială a activității sale muzicologice pe parcursul a 6 decenii de activitate.

”Datorită cercetărilor sale s-au pus în lumină multe aspecte mai puțin cunoscute ale istoriei noastre muzicale legate de nume ilustre precum Ioan Căianu, Dimitrie Cantemir, contribuția lui Teodor T. Burada, C. Porumbescu, G. Enescu ș.a. Viorel Cosma a atras atenția asupra relației cu muzica pe care o comportă opera enciclopedică de importanță universală realizată de Johann Heinrich Alstedius la Alba Iulia în prima jumătate a secolului al XVI lea. Ni l-a înfățișat pe N. Filimon muzician, portrete ale muzicienilor noștri din trecut și de azi. A dimensionat definitiv rolul muzicii militare în epopeea națională a românilor dar și în activitatea de atragere a publicului larg spre frumusețile artei sonore. A reliefat prezența cântecului patriotic în momente hotărâtoare ale istoriei românilor, inclusiv

a Imnului Național al cărui parcurs l-a reconstituit și l-a redat cu temeritate. A relevat prezența marilor creatori ai lumii în orizontul vieții artistice românești încă din timpul vieții acestora. A elaborat și publicat un important corpus de documente de notație muzicală, de scrieri epistolare, de date bibliografice interesând viața și opera muzicienilor români în frunte cu George Enescu, valoroase monografii de compozitori și interpreți (Vidu, Porumbescu, Ivanovici, Teodorini, Massini, Celibidache), ale ansamblurilor noastre muzicale. A pus bazele lexicografiei (fiind titularul primei catedre de lexicografie la Academia de Muzică din București, 1993) cuprinzând personalitățile care au activat pe teritoriul românesc sau au fost născute și formate aici, reprezentative pentru arta compoziției, pentru interpretarea, studiul și educația în domeniul muzicii; lucrările sale au caracter de ghid sau de lexicon, fundamentate pe o laborioasă documentare, sunt succesiv actualizate de autor, fructificate în enciclopedii și dicționare tipărite de edituri de prestigiu de peste hotare.”- scria muzicologul Vasile Tomescu chiar în paginile lexiconului.

Domeniul care i-a adus și consacrarea universală este lexicografia și Viorel Cosma poate fi considerat fondatorul cercetării moderne în acest sens, creând cel mai autorizat instrument de explorare a muzicii românești.

Lexiconul, prin materialul imens pe care îl oferă, prin maniera în care este redactat, se poate spune că relansează muzica românească, percepția și interpretarea ei pe noi coordonate, cele ale modernității care nu se poate manifesta fără o tradiție. Acest fenomen, cu implicații profunde în integrarea universală a artei noastre muzicale, îl datorăm inițiativei lui Viorel Cosma care și-a urmărit cu obstinție și abnegație ideile susținându-le printr-o muncă neîntreruptă de decenii: *Muzicieni din România*, 10 volume.

“S-ar putea spune despre Viorel Cosma că e mai degrabă un spirit enciclopedic, dovadă lexicoanele sale fundamentale despre muzicienii români, deși dacă aș spune că e și istoric n-aș greși prea mult. E și una și alta și pe deasupra un îndrăgostit de muzica țării sale, pentru care vibrează cu un

patriotism ce merge până la totala dăruire.” - nota compozitorul Th. Grigoriu.

Constant și pasionat critic muzical, Viorel Cosma este un fin observator al fenomenului muzical actual în variatele lui forme de exprimare și de expresie, un peisaj pe care l-a surprins și analizat cu obiectivitate și mărturie stau titluri precum: *40 de ani în fotoliul de orchestră*, Editura Muzicală 1986 vol I, Editura Viva 2003, vol II; *60 de ani în loja operei*, Editura Muzicală, 2008.

Cu spirit metodic și inovator a promovat și genul bibliografic și epistologic contribuind la îmbogățirea bazelor științifice ale muzicologiei românești.

Volumele închinare vieții și operei lui George Enescu constituie o altă mare realizare, cu atât mai mult cu cât au contribuit esențial la integrarea marelui nostru muzician între personalitățile proeminente ale componisticii secolului XX. Prin publicarea documentelor, mărturiilor, cronologiilor, monografiilor, scrisorilor, a volumului despre premierele operei Oedipe, Viorel Cosma a descoperit treptat, în timp, noi dimensiuni esențiale ale personalității enesciene: *Oedipe de George Enescu, dosarul premierelor 1936-2003*, Editura Institutului Cultural Român, 2003; *George Enescu. Scrisori*, Editura Muzicala 1974 vol I, 1981 vol II; *George Enescu în memoria timpului. memorii, amintiri, însemnări*, Editura Casa Radio, 2003, *George Enescu Azi*, Editura muzicală, 1981.

”Dominanta activității lui Viorel Cosma este muzica românească și nu o dată m-am întrebat de ce un muzicolog cu atâta talent și forță nu și-a exersat această vocație în domeniul muzicii universale. Pentru că probabil, ar fi fost mai recunoscut, ar fi fost mai prolific oarecum, sau profitabil, mai bine zis, dacă mergea pe asemenea lecturi, și volume, și opere. Dânsul însă s-a sacrificat într-un fel, înaintând pe linia lui Teodor Burada căruia i-a consacrat o parte din atenția Domniei Sale, pe linia lui George Breazul, cu care avut și o polemică înverșunată pe tema paternității “Horei Unirii” și pe linia lui Constantin Brăiloiu.

Viorel Cosma poate fi considerat bunăoară și un activ enescolog, pentru că printre volumele Domniei Sale putem

enumera cel puțin 10 lucrări care sunt specifice tematicii enesciene, aducând la lumină o serie de documente – mărturii, și nu în ultimul rând, scrisorile lui George Enescu, pe care singur până acuma le-a proiectat în tipar. De altfel, Viorel Cosma este un polemist acerb și un luptător pentru ideile sale. Nu se lasă înfrânt atunci când crede în ceva, știe nu numai să demonstreze acel ceva, dar și să-l susțină până în pânzele albe” - spunea muzicologul Octavian Lazăr Cosma la sărbătorirea lui Viorel Cosma de la UCMR, punând în lumină câteva trăsături ale personalității muzicianului aniversat, de fapt dominante ale activității sale, trasee bine definite ale unei opere de-o viață dar totodată atitudini și conduite cu un impact deosebit în formarea opiniei publice culturale.

Talentul nu este singura justificare pentru realizările notabile ale lui Viorel Cosma, dar constituie fără îndoială și un imbold prețios care se află la baza oricărui demers artistic și cultural și nu numai. În spatele unor asemenea performanțe stă însă un ritm de lucru foarte susținut, o planificare minuțioasă și urmărită sever, o capacitate de organizare și disciplinare a propriei existențe pe care nu oricine și-o poate impune. În plus, climatul de liniște și înțelegere pe care i l-a oferit familia și aportul efectiv al soției sale, Coralia Cosma, la definitivarea unor astfel de activități, fac și ele parte din rețeta unei reușite.

Recunoașterea sa internațională este relevată și de faptul că este membru al Societății internaționale de muzicologie din Basel, al Societății franceze de muzicologie din Paris, al Societății Georg Friederich Händel din Halle, Societății Frédéric Chopin din Varșovia. Viorel Cosma a fost solicitat și a colaborat la cele mai importante lucrări mondiale de lexicografie precum *the New Grove's dictionary of music and musicians*, *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*, *Dictionnaire de la musique*, *Das grosse Musiklexikon*, *Sohlmans Musik Lexikon*. Este deținător al premiilor UCMR din anii 1972, 1978, 1979, 1982, 1996, 2004 și al Marelui Premiu în 2003, al Premiului Academiei Române în 1974 și Premiului Național pentru Artă în 2008; are Ordinul Cultural de Merit polonez în 1975, Medalia comemorativă Béla Bartók în 1981, Ordinul Meritul Cultural în grad de mare ofițer în 2003 precum și

titlul de membru corespondent al Academiei Tiberina din Roma (2004) .

Viorel Cosma a fost și rămâne un luptător pentru muzică și viață, o constituție și o gândire sportivă care a iubit întotdeauna spectacolul dinamic și care are meritul de a se fi "auto-inventat", spre a pune în valoare strălucirea ascunsă de veacuri a muzicii românești.

Enciclopedia muzicii românești este proiectul său pe masa de lucru (cu primele două volume deja apărute la Editura ARC 2005, 2007).

"Este lucrarea în care exploatez practic materialul documentar pe care l-am cules o viață întreagă, aici și în străinătate. În același timp relevă conexiunile care se pot face între muzica românească și cea de pretutindeni și conduc la anumite concluzii pe care pot să le formulez cu certitudine acum, la 90 de ani de viață și peste 60 de ani de carieră muzicologică"